

Predmet C-243/20

**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku sastavljen na temelju članka 98.
stavka 1. Poslovnika Suda**

Datum podnošenja:

5. lipnja 2020.

Sud koji je uputio zahtjev:

Polymeles Protodikeio Athinon (Grčka)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

5. svibnja 2020.

Tužitelji:

DP

SG

Tuženik:

Trapeza Peiraios AE

Predmet glavnog postupka

Tužba za utvrđenje nepoštenosti odredbi sadržanih u ugovoru koji je banka sklopila s potrošačima

Predmet i pravna osnova zahtjeva za prethodnu odluku

Članak 267. UFEU-a, tumačenje Direktive 93/13/EEZ

Prethodna pitanja

1. Treba li članak 8. Direktive 93/13/EEZ, kojim se predviđa da države članice, kako bi osigurale viši stupanj zaštite potrošača, mogu donijeti strože odredbe, tumačiti na način da država članica ima mogućnost da ne prenese u svoje nacionalno pravo članak 1. stavak 2. Direktive 93/13/EEZ i dopusti

- sudski nadzor odredbi koje odražavaju prisilne ili dispozitivne zakonske ili podzakonske odredbe?
2. Može li se smatrati da je članak 1. stavak 2. prvi i drugi podstavak Direktive 93/13/EEZ [drugi podstavak ne postoji u hrvatskoj verziji Direktive 93/13, op. p.], iako nije izričito prenesen u grčko pravo, donesen neizravno, u skladu sa sadržajem članka 3. stavka 1. i članka 4. stavka 1. te direktive, koji je prenesen u odredbi članka [2.] stavka [6.] Zakona br. 225[1]/1994?
 3. Je li iznimka iz članka 1. stavka 2. prvog i drugog podstavka te direktive [drugi podstavak ne postoji u hrvatskoj verziji Direktive 93/13, op. p.] obuhvaćena pojmom nepoštenih odredbi i njihovim dosegom, koje su definirane odredbama članka 3. stavka 1. i članka 4. stavka 1. Direktive 93/13/EEZ?
 4. Može li se odredba ugovora o kreditu koji su sklopili potrošač i kreditna ustanova, koja odražava sadržaj dispozitivne odredbe države članice, podvrgnuti nadzoru nepoštenosti općih uvjeta ugovora u skladu s odredbama Direktive 93/13/EEZ ako se o toj odredbi nije pojedinačno pregovaralo?

Relevantne odredbe prava Europske unije

Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.), konkretno, članak 1. stavak 2. i članak 8.

Relevantne odredbe nacionalnog prava

Članak 291. Građanskog zakonika „Ako je riječ o novčanom dugu u stranoj valuti koji treba platiti u Grčkoj, i ako nije drukčije ugovoreno, dužnik ima pravo platiti u nacionalnoj valuti na temelju tečaja strane valute u trenutku i mjestu plaćanja.”

Zakon br. 2251/1994, Zaštita potrošača (FEK A' 191, kako je izmijenjen), konkretno, članak 2. stavak 6.

Kratki pregled činjeničnog stanja i postupka

- 1 Tužitelji su, u svojstvu zajmoprimaca, sklopili 3. rujna 2004. s tuženikom, u svojstvu zajmodavca, ugovor o hipotekarnom zajmu s obročnom otplatom, kojim je tuženik odobrio tužiteljima hipotekarni zajam u iznosu od 100 000,00 eura u ukupnom trajanju od 30 godina. Ugovorom o zajmu predviđala se promjenjiva kamatna stopa te je ugovoreno da se ona izračunava prema europskoj međubankovnoj kamatnoj stopi (EURIBOR) na temelju godine od 360 dana.

- 2 Početkom 2007. tuženik je posredstvom svojih zaposlenika predložio tužiteljima izmjenu ugovora o zajmu i konverziju valute kredita iz eura u švicarske franke (CHF), pri čemu ih je obavijestio da je stopa LIBOR u odnosu na EURIBOR znatno niža, čime se smanjuje mjesečni trošak otplate kredita.
- 3 Stranke su stoga 26. ožujka 2007. sklopile dodatak ugovoru kojim je izmijenjen prvotni ugovor o zajmu i kojim je valuta kredita konvertirana iz eura u švicarske franke. Tim je dodatkom ugovoreno da će se saldo kredita, koji je 26. ožujka 2007. iznosio 95 726,36 eura, 17. travnja 2007. konvertirati u švicarske franke. Osim toga, kamatna stopa zajma za prve tri godine ugovorena je kao fiksna stopa od 3,65 % godišnje, koja nakon tri godine postaje promjenjiva i izračunava se prema međubankovnoj kamatnoj stopi LIBOR za švicarski franak na temelju godine od 360 dana.
- 4 Nova izmjena tog ugovora o zajmu sklopljena je 25. lipnja 2007., a njome je ugovoreno da će se nepodmireni saldo kredita, koji je 16. lipnja 2007. iznosio 95 362,84 eura, 17. srpnja 2007. konvertirati u švicarske franke, u skladu s uvjetima i dogovorima detaljno opisanim u navedenom sporazumu o izmjeni. U skladu s tim novim sporazumom o izmjeni, kamatna stopa zajma za prve tri godine ugovorena je kao fiksna stopa od 3,9 % godišnje, koja nakon tri godine postaje promjenjiva i izračunava se prema međubankovnoj kamatnoj stopi LIBOR za švicarski franak na temelju godine od 360 dana.
- 5 Članak 4.5. navedenog sporazuma o izmjeni glasi kako slijedi:

„Zajmoprimac će zajam otplaćivati u švicarskim francima ili u istovjetnoj vrijednosti (protuvrijednosti) u eurima konvertiranoj po tečaju za švicarski franak, prema izračunu na dan plaćanja mjesečnog obroka po mjerodavnom deviznom tečaju, koji proizlazi iz međubankovnog tržišta valuta. Ta cijena bit će viša od tekuće cijene po kojoj Banka prodaje švicarski franak i koja je navedena na dnevnoj tečajnoj listi Banke.”
- 6 Člankom 8.1. stavkom 3. istog sporazuma o izmjeni određuje se, među ostalim, da „[u] slučaju raskida ugovora o zajmu, osim učinaka navedenih u ovom sporazumu, Banka također ima mogućnost (ali ne i obvezu) konvertirati saldo duga koji još nije dospio u eure na temelju svojeg prodajnog tečaja švicarskog franka, koji proizlazi iz dnevne tečajne liste, na dan konverzije ukupnog duga u eure i na taj dug primijeniti zatezne kamate izračunane u skladu s trenutnom kamatnom stopom koju Banka primjenjuje na stambene zajmove, zajedno s maržom i porezom iz Zakona br. 128/1975, uvećano za 2,5 postotna boda. Ako su na snazi više zatezne kamate, onda se one primjenjuju.”
- 7 Mjesečni obroci zajma redovno su plaćani do 2015., a tužitelji tvrde da su bili uvjereni da će se glavnica kredita koji treba otplatiti postupno smanjivati plaćanjem mjesečnih obroka.
- 8 Prema mišljenju tužitelja, zbog primjene navedenih odredbi i obveze otplate kredita po tečaju koji je bio na snazi u trenutku plaćanja mjesečnih obroka, unatoč

tome što su na ime povrata zajma trebali ukupno uplatiti iznos od 98 298,62 eura, tuženik ih je obavijestio da na dan 17. travnja 2018. njihov dug samo za glavnicu kredita koji treba otplatiti iznosi 87 858,78 eura.

- 9 S obzirom na prethodno navedeno, tužitelji su 17. rujna 2018. podnijeli tužbu Polymeles Protodikeio Athinonu (Visoki građanski sud u Ateni, Grčka) radi, među ostalim, utvrđenja ništetnosti navedenih akata o izmjeni ugovora o zajmu zbog njihove nepoštenosti u smislu članka 2. stavaka 6. i 7. Zakona br. 2251/1994 i članka 281. Građanskog zakonika kojim se zabranjuje nepošteno ostvarivanje prava.

Glavni argumenti stranaka u glavnom postupku

- 10 Tužitelji tvrde da ih tuženik nikad nije obavijestio o valutnom riziku, ni prilikom pružanja informacija prije sklapanja ugovora, ni prilikom pružanja informacija kod sklapanja ugovora, a nisu imali potrebno znanje kako bi razumjeli taj rizik. Tužitelji tvrde da su odlučili uzeti taj kredit u švicarskim francima na prijedlog zaposlenika tuženika koji ga je predstavio kao najpovoljniju ponudu zbog niže kamatne stope, a da ih pritom nikada nije upozorio na opasnost od promjene tečaja koja se skrivala u tom sporazumu, iako je znao da oni nisu imali prihode u švicarskim francima. Zbog promjena deviznog tečaja švicarskog franka u odnosu na euro znatan se dio mjesečnih uplata izgubio; suprotno tomu, da su ih zaposlenici tuženika obavijestili o utjecaju valutnog rizika i njegovim posljedicama, tužitelji ne bi sklopili predmetni ugovor.
- 11 Tužitelji tvrde da su sporne odredbe (članak 4.5. i članak 8.1. stavak 3.) ugovora o zajmu, kojima se predviđa ispunjavanje njihovih obveza prema Banci u valuti koja je utvrđena ili u eurima na temelju prodajnog tečaja utvrđene valute na dan plaćanja svakog obroka, nepoštene i samim time *ipso jure* ništave u skladu s člankom 2. Zakona br. 2251/1994. S jedne strane, nije jasan n razumljiv gospodarski razlog zbog kojeg je navedena odredba unesena ni gospodarske posljedice koje proizlaze iz nje u pogledu konačnog ukupnog iznosa koji treba otplatiti, tako da se navedenom odredbom povređuje načelo transparentnosti. S druge strane, odredba nije dovoljno jasna u pogledu kriterija promjene mjesečnih obroka i glavnice koje treba otplatiti, čime se dopušta banci da ih u svakom trenutku jednostrano utvrdi, pri čemu istoj nisu unaprijed poznati specifični i razumni kriteriji prema kojima se periodično utvrđuje tečaj.

Kratki pregled obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 12 Tužitelji zahtijevaju, među ostalim, da se utvrdi ništavost zbog nepoštenosti ugovora o izmjeni, konkretno, zbog nepoštenosti odredbi članka 4.5. i članka 8. stavka 1. trećeg podstavka. Te odredbe u biti preuzimaju pravilo (dispozitivnog prava) iz članka 291. Građanskog zakonika. Stoga je u ovom slučaju potrebno utvrditi može li sud koji je uputio zahtjev provesti nadzor nepoštenosti navedenih odredbi. Zakonski okvir koji se ponajprije primjenjuje na tu ocjenu uključuje, s

jedne strane, odredbe Direktive 93/13 i, s druge strane, odredbe Zakona br. 2251/1994 kojim se navedena direktiva prenosi u grčko pravo. Valja istaknuti da kod prenošenja te direktive u grčko pravo nije izričito prenesena odredba članka 1. stavka 2. kojom se iz nadzora nepoštenosti isključuju odredbe koje odražavaju prisilne (ili također dispozitivne) zakonske ili podzakonske odredbe.

- 13 Razlog za razlike u grčkoj sudskoj praksi povezan je s time može li se smatrati da je navedena iznimka predviđena člankom 1. stavkom 2. Direktive 93/13, iako nije izričito uvedena u grčko pravo, prenesena na razini tumačenja, zbog čega se ne može nadzirati nepoštenost odredbe sadržane u ugovoru o zajmu kojom se preuzima zakonodavna odredba i to, u ovom slučaju, odredba članka 291. Građanskog zakonika.
- 14 Areios Pagos (Vrhovni sud, Grčka), koji je zajedao u punom sastavu, većinom glasova članova odlučio je presudom br. 4/2019 da, iako ta iznimka nije prenesena u nacionalno pravo posebnom i izričitom zakonskom odredbom, ipak treba smatrati da ona postoji u zakonskom okviru na temelju tumačenja u skladu s pravom Unije. Naime, u skladu s člankom 2. stavkom 6. Zakona br. 2251/94: „Opći uvjeti pravnih poslova koji za posljedicu imaju znatnu neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih stranaka na štetu potrošača zabranjeni su i ništavi. Nepoštenost općeg uvjeta sadržanog u ugovoru ocjenjuje se tako da se u obzir uzimaju priroda robe ili usluga na koje se ugovor odnosi, njegova svrha, sve posebne okolnosti u vrijeme kada je ugovor sklopljen i sve ostale odredbe tog ugovora ili nekog drugog ugovora o kojem on ovisi.” Stoga, u skladu sa Zakonom br. 2251/1994, da bi opći uvjet pravnog posla bio nepošten, on mora prouzročiti „znatnu neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih stranaka na štetu potrošača”. Međutim, ako se u predmetnom uvjetu preuzima zakonska odredba nacionalnog prava, prisilne ili dispozitivne prirode, tada po definiciji ne može postojati neravnoteža između ugovornih stranaka ni nepoštenost uvjeta ugovora. Slijedom toga, takav je uvjet po definiciji isključen iz područja primjene Zakona br. 2251/1994. Iz toga slijedi da u tom slučaju postoji dug izražen u stranoj valuti, ali se dužniku daje mogućnost da alternativno ispuni činidbu koja se razlikuje od one koja se prvotno duguje, konkretno, u nacionalnoj valuti po tečaju strane valute u trenutku i mjestu plaćanja. Naime, takvim se uvjetom u ugovoru o zajmu između banke i zajmoprimca preuzima sadržaj odredbe članka 291. Građanskog zakonika te stoga ne postoji neravnoteža među ugovornim strankama ni nepoštenost tog uvjeta.
- 15 Dakle, sud koji je uputio zahtjev, većinom glasova i u punom sastavu, prihvaća stajalište manjine iz navedene presude Areiosa Pagosa (Vrhovni sud). U skladu s tim stajalištem, ni na razini tumačenja ne može se smatrati da je iznimka predviđena člankom 1. stavkom 2. Direktive 93/13, koja Zakonom br. 2251/1994 nije izričito prenesena u nacionalno pravo, obuhvaćena odredbom članka 2. stavka 6. tog zakona. Da ju je nacionalni zakonodavac htio prenijeti, on bi to učinio na određen i izričit način, a i iznimke od pravila (prema kojem sve opće uvjete pravnog posla treba nadzirati u pogledu njihove nepoštenosti) u svakom slučaju treba tumačiti restriktivno i strogo, tako da se ne povrijedi to pravilo. To je

opravdano činjenicom da se Direktivom 93/13 provodi djelomično usklađivanje s minimalnim sadržajem nacionalnih propisa u području nepoštenih odredbi, kao što to proizlazi iz uvodne izjave 12., čime se ovlašćuju države članice da, u skladu s člankom 8., u području na koje se odnosi ta Direktiva usvoje ili zadrže strože odredbe, u skladu s Ugovorom, kako bi se osigurala veća zaštita potrošača. To se postiže tako da se ne prenesu odredbe Direktive kojima se ograničava opseg zaštite potrošača, kao u slučaju odredbe članka 1. stavka 2., koja nije prenesena u nacionalno pravo, unatoč kasnijim izmjenama Zakona br. 2251/1994. Naime, budući da iznimka iz članka 1. stavka 2. Direktive namjerno nije prenesena u nacionalno pravo, ta direktiva, u vezi s odredbom koja nije prenesena, ne proizvodi horizontalni izravni učinak između privatnih strana, niti se nacionalno pravo može tumačiti u skladu sa smislom i ciljevima Direktive jer bi to dovelo do smanjenja povećane zaštite potrošača koju želi postići zakonodavac Zakona br. 2251/1994 (neprenošenjem iznimke iz članka 1. stavka 2. Direktive) te bi stoga predstavljalo neprihvatljivo tumačenje *contra legem* nacionalnog prava.

- 16 Sud koji je uputio zahtjev smatra da u ovom slučaju postoji dvojba u pogledu tumačenja odredbi Direktive 93/13 i, konkretnije, pitanja primjene odredbe članka 1. stavka 2. te direktive u slučaju kada ta odredba nije izričito prenesena u nacionalno pravo, u ovom slučaju grčko pravo. Stoga smatra da je potrebno postaviti pitanje Sudu jer je ta ocjena prethodno pitanje za utvrđenje ništavosti zbog nepoštenosti odredbi članka 4.5. i članka 8.1. stavka 3. predmetnog ugovora o zajmu. Naime, ako se utvrdi da ta iznimka nije unesena u grčko pravo, sud koji je uputio zahtjev mogao bi navedene uvjete proglasiti ništavima zbog njihove nepoštenosti, a ta mogućnost ne postoji ako se može smatrati da je ta iznimka stvarno uključena u grčko pravo na razini tumačenja.
- 17 Valja napomenuti da sud koji je uputio zahtjev većinom članova smatra da se navedena odredba članka 1. stavka 2. Direktive 93/13, s obzirom na to da nije izričito uključena u grčko pravo, ne bi trebala primjenjivati, tako da grčki sudovi mogu izvršiti nadzor nepoštenosti ugovornih odredbi koje odražavaju prisilne (i dispozitivne) zakonske ili podzakonske odredbe. Međutim, kao što smo vidjeli, tvrdilo se da treba smatrati da je ta iznimka neodvojivo povezana s odredbom članka 2. stavka 6. Zakona br. 2251/1994 na temelju tumačenja koje je u skladu s pravom Unije. Valja napomenuti da se tom odredbom u cijelosti prenosi članak 3. stavak 1. i članak 4. stavak 1. Direktive 93/13. Prema tom mišljenju, iz toga proizlazi da se može smatrati da je isključenje odredbi koje odražavaju prisilne (i dispozitivne) zakonske ili podzakonske odredbe iz nadzora nepoštenosti, svojstveno propisima iz članka 3. stavka 1. i članka 4. stavka 1. te direktive. Taj pristup tumačenju jedno je od prethodnih pitanja podnesenih Sudu.
- 18 Jedan član sudskog vijeća suda koji je uputio zahtjev smatra da je o predmetnom pravnom pitanju već odlučio Areios Pagos (Vrhovni sud), koji je zajedao u punom sastavu, i da sud koji je uputio zahtjev treba taj slučaj razmotriti i odlučiti u pogledu prava i činjenica a da pritom nije potrebno uputiti prethodno pitanje Sudu.